

ZNANSTVENI SKUP

Razvoj naselja kvarnerskog prostora

od srednjeg vijeka
do modernog doba

Crkva sv. Vinka Paulskoga,
dvorana na 2. katu samostana sestara milosrdnica,
Frankopanska ulica 17, Zagreb

17. i 18. rujna 2026.

organizator:

Institut za povijest umjetnosti

znanstveni i organizacijski odbor:

Ana Ćurić

Boris Dundović

Matko Marušić

Ana Plosnić Škarić

Ana Šverko

Danko Zelić

Andrej Žmegač

Poznavanje razvoja gradova i naselja kvarnerskog prostora zaostaje za onima Istre i Dalmacije. Također, u literaturi se naselja Kvarnera rijetko sagledavaju kao dio istoga geografskog područja nauštrb naglašavanja veza pojedinačnih gradova s regionalnim središtima, poput Venecije ili Zadra. No, koliko je složena bila slika urbanog razvoja i na tom relativno malenome prostoru, koji se odnosi na otoke i uski priobalni potez koji omeđuje Kvarnerski zaljev, svjedoči primjer cresko-lošinjskog otočja, koje je od antike do modernog doba više puta mijenjalo stvarna ili nominalna središta (Osor i Cres, odnosno Veli i Mali Lošinj). Recentna istraživanja ponudila su mnogo jasniju sliku fizionomije gradova i naselja, poput Vrbnika (M. Bradanović 2015.) ili Cresa (L. Borić – J. Gudelj 2019.), čime su utrti novi putevi razmatranju posebnosti urbanog razvoja na širem prostoru Kvarnera, napose u odnosu otoci – kopno.

Cilj skupa, koji je dio aktivnosti projekta Instituta za povijest umjetnosti *Arhitektura i likovnost urbanih cjelina Hrvatske – UrbArH*, jest potaknuti daljnja istraživanja te usmjeriti pozornost upravo na lokalni kontekst, razmatran u širokom luku od kasnoga srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća.

Predmet skupa nisu samo (mikro)regionalna središta (npr. Senj, Rab ili Krk), već i manja otočka „naselja”, bilo da je riječ o onima s većim stupnjem urbaniteta ili selima vrlo duge i složene povijesti, kao i njihove sukladnosti. Cilj je, konačno, naglasiti promjene u istraživačkom i konzervatorskom motrištu vezanom za kulturno-povijesne urbane i ruralne cjeline Kvarnera, poglavito kod onih graditeljskih i prostornih sastavnica koje su u povijesti zanemarivane, nedovoljno ili neadekvatno valorizirane, a danas su važni čimbenici identiteta i razvoja svojih sredina.

PROGRAM

17.
rujna

ČETVRTAK

9:30

REGISTRACIJA

10:00

OTVARANJE SKUPA

akademkinja Katarina Horvat Levaj

10:15

MARIJAN BRADANOVIĆ

Krčki kašteli u doba kasne frankopanske i ranije mletačke uprave

11:00

Moderator: Ana Plosnić Škarić

DUŠAN MLACOVIĆ – DAVID KABALIN

Rab – rani primjer srednjovjekovnog planiranog širenja grada

PETAR PUHMAJER

Preobrazbe stambene arhitekture Raba u novom vijeku

12:00

stanka za kavu

12:15

Moderator: Boris Dundović

TOMISLAV GALOVIĆ – PERICA DUJMOVIĆ

Razvoj naselja dubašljanskoga kraja na otoku Krku od 15. do početka 20. stoljeća

JELENA BARIĆ ANTOLIĆ

Između tradicije i modernizacije: prostorne transformacije Voloskog u drugoj polovici 19. stoljeća

LANA LOVRENČIĆ

Fotografija, baština i identitet: Rab u objektivu Ćirila Metoda Ivekovića

13:45

stanka za ručak

14:45

Moderator: Maja Bilušić

BORIS DUNDOVIĆ

Rapska moderna: Razvoj, odlike i vrednovanje međuratne arhitekture grada Raba

IVANA HANIČAR BULJAN

Kvarnerske vikendice Stjepana Planića: arhitektura odmora između otoka i priobalja 1960. – 1980.

15:45

VODSTVO CRKVOM I SAMOSTANOM

9:30	LARIS BORIĆ Priča o dva grada (i jednoj općini)
10:15	<i>stanka za kavu</i>
10:30	Moderator: Danko Zelić PREDRAG MARKOVIĆ Izgubljena kupola osorske katedrale: novo čitanje starih izvora i arheoloških nalaza MATKO MARUŠIĆ Kult svete Nedjelje i razvoj nekih creskih sela VLASTA ZAJEC Dvije Kalvarije na otoku Lošinju
12:00	<i>stanka za kavu</i>
12:15	Moderator: Maja Kamenar MAJA BILUŠIĆ Uloga identitetskih obilježja u oblikovanju kriterija planiranja malih povijesnih gradova Kvarnera ALJOŠA ŠPALETA Kulturno-povijesne cjeline kvarnerskih naselja u konzervatorskim podlogama nove generacije
13:15	<i>stanka za ručak</i>
14:45	Moderator: Petra Batelja Majić DAVID KABALIN Obrisi srednjovjekovnog Senja: prijedlog čitanja prostora i izvora RATKO VUČETIĆ Grad, kaštel, <i>oppidum</i> , između sela i grada – primjer Hreljina i Ledenica PALMA KARKOVIĆ – ANDREJ JANEŠ – PASQUALE FRANCESCO ANTONINO GIAMBÒ Stambena arhitektura staroga grada Ledenica: prostorni razvoj i svakodnevni život naselja između kasnog srednjeg i ranog novog vijeka
16:00	ZAKLJUČAK SKUPA

PROGRAM

18.
rujna

PETAK

Jelena Barić Antonić

Ugostiteljska škola Opatija
jelenabarić85@gmail.com

Između tradicije i modernizacije: prostorne transformacije Voloskog u drugoj polovici 19. stoljeća

Volosko, izvorno malo lučko i ribarsko naselje, imalo je značajnu ulogu u prostornom i društveno-gospodarskom razvoju zapadnoga Kvarnera. Tijekom 19. stoljeća mjesto prolazi kroz intenzivan proces transformacije koji se očitovao u dubokim prostornim, gospodarskim i društvenim promjenama. Nakon stoljeća administrativne pripadnosti Kastvu, Volosko se u drugoj polovici 19. stoljeća politički osamostaljuje te stječe status samostalne općine.

Navedene promjene bitno su utjecale na preoblikovanje gradskoga prostora. Prostorni razvoj više nije bio ograničen na povijesnu jezgru, već se naselje postupno širilo prema okolnom području. Izgradnja prometne infrastrukture, ponajprije ceste Rijeka–Volosko i željezničke pruge, kao i razvoj turizma, potaknuli su intenzivniju graditeljsku aktivnost i nastanak niza reprezentativnih građevina. Među najznačajnijim arhitektonskim ostvarenjima ovoga razdoblja ističu se objekti sakralne arhitekture, rezidencijalne vile te građevine prometne i turističke namjene.

Rad analizira procese modernizacije i prostornoga preoblikovanja Voloskog u kontekstu promjena njegovih funkcionalnih i društvenih obilježja tijekom druge polovice 19. stoljeća. Istraživanje se temelji na analizi relevantne literature, onodobnoga periodičnog tiska, arhivskoga gradiva, katastarskih planova, kartografskih izvora i fotografske građe.

Jelena Barić Antičić rođena je i živi u Opatiji. Diplomirala je povijest i pedagogiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, a zaposlena je kao stručna suradnica pedagoginja u Ugostiteljskoj školi Opatija. Doktorski studij „Jadran – poveznica među kontinentima” završila je na Sveučilištu u Zadru, gdje je obranila doktorski rad pod naslovom *Turizam u Opatiji između dva svjetska rata*. Kao samostalna istraživačica objavila je više znanstvenih radova te redovito sudjeluje na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima. Njezina su istraživanja usmjerena na povijest opatijskoga i liburnijskoga prostora, s posebnim naglaskom na procese društvenih, gospodarskih i prostornih promjena tijekom 19. i prve polovice 20. stoljeća.

Maja Bilušić

Institut za povijest umjetnosti
mbilusic@ipu.hr

Uloga identitetskih obilježja u oblikovanju kriterija planiranja malih povijesnih gradova Kvarnera

Identitet malih povijesnih gradova Kvarnera oblikovan je dugotrajnim međudjelovanjem prirodnih, povijesnih, prostornih i društvenih čimbenika. On obuhvaća skup povijesnih, prostorno-morfoloških, funkcionalnih, pejzažnih, društvenih i kulturnih obilježja koja određuju prepoznatljivost, autentičnost i posebnost pojedinoga grada. Takvi gradovi predstavljaju vrijedne povijesne urbane krajolike u kojima se očituje kontinuitet života, gradnje i prilagodbe prostoru kroz stoljeća.

Razvoj kvarnerskih gradova odvijao se kroz različita povijesna razdoblja, od antičkih i srednjovjekovnih naselja do novovjekovnih pomorskih i trgovačkih središta. Njihov identitet vidljiv je u kontinuitetu naseljenosti, očuvanim urbanim matricama, fortifikacijama, trgovima, ulicama i javnim prostorima koji svjedoče o slojevitom povijesnom razvoju. Posebnu vrijednost imaju prostorno-pejzažna obilježja nastala u snažnoj povezanosti s morem, otocima i brdovitim zaleđem. Položaj naselja, vizure prema moru te skladan odnos izgrađenog prostora i prirodnog okoliša stvaraju njihov prepoznatljiv karakter i značajno pridonose osjećaju mjesta.

Identitet se očituje i u arhitektonskim značajkama, osobito u tradicionalnoj kamenoj gradnji prilagođenoj klimatskim i topografskim uvjetima, kao i u nematerijalnoj baštini – lokalnim običajima, pomorskoj tradiciji, društvenim vezama i osjećaju pripadnosti zajednici. Upravo ta materijalna i nematerijalna obilježja čine temelj kulturne i prostorne posebnosti kvarnerskih gradova. Ključni kriteriji planiranja proizlaze iz potrebe očuvanja povijesne urbane matrice, tradicionalnih obrazaca gradnje, vizualnog identiteta i odnosa naselja prema prirodnom okruženju. Stoga se razvoj i obnova malih povijesnih gradova trebaju temeljiti na njihovim specifičnim identitetskim obilježjima, uz očuvanje autentičnosti i integriteta prostora te pažljivo uključivanje novih sadržaja i funkcija koji neće narušiti njegov povijesni karakter.

Maja Bilušić diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2011., a u studenom 2024. godine doktorirala s temom *Kriteriji za planiranje obnove malih povijesnih gradova u Hrvatskoj* (mentor prof. dr. sc. Zlatko Karač). Sudjelovala je na više međunarodnih stručnih radionica. Sudjelovala je u izradi konzervatorskih studija, urbanističkih planova i arhitektonskih projekata te bila članica autorskih timova u izradi idejnih rješenja na javnim urbanističko-arhitektonskim natječajima. S pisanim izlaganjima sudjelovala je na više međunarodnih znanstveno-stručnih skupova te je kao autorica i koautorica objavila nekoliko znanstvenih radova. Kao stručna suradnica u znanosti – arhitektica zaposlena je Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu od 2023. godine.

Laris Borić

Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest umjetnosti
lboric@unizd.hr

Priča o dva grada (i jednoj općini)

Izlaganje razmatra neobičan suodnos kasnosrednjovjekovnih gradova Osora i Cresa kroz mijene njihovih struktura te društvenih, kulturnih i gospodarskih dinamika tijekom 15. i 16. stoljeća. U središtu je pitanje kako su uspon Cresa i transformacija Osora, unutar okvira jedinstvene cresko-osorske komune, oblikovali nove urbane identitete i prostorne obrasce.

Premještanje upravnih funkcija iz Osora u Cres sredinom 15. stoljeća potaknulo je intenzivno širenje i preoblikovanje creske urbane jezgre. Uz luku nastaje novo gradsko središte s reprezentativnim javnim građevinama, dok pregrađena zborna crkva svjesno preuzima model nove Osorske katedrale. Istodobno, redukcija urbanoga tkiva Osora nije značila njegov neposredni pad. Naprotiv, novi fortifikacijski okvir otvorio je prostor za preuređenje središnjega trga te izgradnju nove katedrale, biskupskog dvora i vijećnice. Ondje, kao i u Cresu, niče i nekoliko novih rezidencija mjesne elite, no razlike u broju, smještaju i naravi ipak govore u prilog ustaljenoj hipotezi o uzletu jednog nauštrb drugog grada. Osvrtom na formalna, funkcijska i semantička obilježja ključnih prostora i zdanja, izlaganje će pokušati rasvijetliti njihove uzroke te razmotriti ulogu političkih strategija i simboličkih referenci u oblikovanju javnih prostora i identiteta obaju gradova.

Laris Borić rođen je u Malom Lošinj 1969. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zadru je 1996. diplomirao povijest umjetnosti i engleski jezik s književnošću. Stupanj magistra znanosti stekao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu radom *Razvoj arhitekture i urbanizma u gradu Cresu od 1450. do 1610. godine* (mentor prof. dr. sc. Radovan Ivančević). Doktorirao je 2011. na Sveučilištu u Zadru radom *Renesansna skulptura i arhitektonska plastika u Zadru* (mentor prof. dr. sc. Emil Hilje). Od 1997. godine zaposlen je na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru gdje je od 2020. u zvanju izvanrednog profesora. Predaje temeljne i izborne preddiplomske i diplomske kolegije vezane uz arhitekturu i likovne umjetnosti ranog novog vijeka, kao i povijesno-umjetničkih metodologija. Od 1998. organizira i vodi terensku nastavu u Hrvatskoj i inozemstvu. Od 2013. član je Vijeća mentora doktorskog studija Humanističke znanosti pri Sveučilištu u Zadru, a od 2015. do 2020. bio je voditelj smjera povijesti umjetnosti pri tom studiju. Jedan je od autora reformiranoga programa preddiplomskih i diplomskih studija povijesti umjetnosti u Zadru. Znanstvena istraživanja usmjerava na pitanja arhitekture, urbanizma i likovne kulture od 15. do 17. st. u Jadranskome bazenu kroz primjenu tradicionalnih i suvremenih metodoloških pristupa i modela. Bio je suradnik na četiri nacionalna znanstvena projekta (HRZZ) a trenutno na jednom međunarodnom (ERC) sa sjedištem na Sveučilištu Ca'Foscari u Veneciji.

Marijan Bradanović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci,
Odsjek za povijest umjetnosti
mbradanovic@uniri.hr

Krčki kašteli u doba kasne frankopanske i ranije mletačke uprave

Izlaganje je posvećeno fenomenu krčkih naselja ranga kaštela: Omišlja, Dobrinja, Vrbnika, Baške i Dubašnice u razdoblju na izmaku srednjeg i u počecima ranog novog vijeka, s naglaskom na razdoblju prvih desetljeća ranog novog vijeka. Raspravljat će se o njihovom tadašnjem, uglavnom intenzivnom i urbanom rastu, njihovim urbanim težištima i istaknutim arhitektonskim ostvarenjima. Kao i o njihovoj relativnoj graditeljskoj autarkičnosti, osobito primjetnoj u usporedbi s većim urbanim središtima Kvarnera, u to doba obilježenim kolanjem graditeljskih, klesarskih i kiparskih radionica. Pozornost će se posvetiti i pretežno ladanjskoj naravi nove, primorske Baške, iz razdoblja prvih desetljeća ranog novog vijeka te ruralnom karakteru prostora Dubašnice, na kojem se također uspostavljaju gravitacijska težišta.

Raspravljat će se i o drugim osobitostima koje se javljaju kod svakoga od ovih naselja, njihovim međusobnim odnosima kao i odnosima s gradom Krkom kao političkim i vjerskim središtem te njihovom odnosu prema naseljima susjednog kopna, od grada Senja do vinodolskih kaštela.

Donijet će se i komparativni primjeri a cjelokupna će se pojava sagledati i u svjetlu povijesnih okolnosti, ne samo na području Kvarnera, već i sjevernodalmatinskih otoka, kao i u kontekstu odnosa prema susjednim regijama i kulturnim središtima, poput gradova Senja, Raba, Cresa i Rijeke. Na odabranim primjerima rasvijetlit će se i uloga poticatelja, pokrovitelja i naručitelja pojedinih gradnji, bilo da je riječ o pojedinačnim ili grupnim poduhvatima.

Povjesničar umjetnosti **Marijan Bradanović** (Rijeka, 1966.), bivši je konzervator (1992. – 2007.) i redoviti profesor u trajnom izboru na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, gdje vodi Katedru za zaštitu, prezentaciju i interpretaciju baštine. Istražuje teme i objavljuje radove o urbanizmu i arhitekturi kasnog srednjeg i ranog novog vijeka, kamenoj skulpturi i arhitektonskoj dekorativnoj plastici kasne gotike i renesanse, kao i teme iz zaštite kulturne baštine i povijesti zaštite kulturne baštine.

Boris Dundović

Institut za povijest umjetnosti
bdundovi@ipu.hr

Rapska moderna: Razvoj, odlike i vrednovanje međuratne arhitekture grada Raba

Razumijevanje urbanističkih i arhitektonskih preobrazbi grada Raba nije moguće bez povijesne i stručne interpretacije graditeljskih aktivnosti iz prve polovine 20. stoljeća, osobito onih iz 1920-ih i 1930-ih godina, čiji rezultati gotovo već puno stoljeće uvelike određuju sliku grada. Iako su dosadašnja istraživanja pretežito naglašavala gubitke starijih povijesnih slojeva tijekom onodobne intenzivne modernizacije i razvoja turizma, arhitektura međuratnoga razdoblja uglavnom nije bila prepoznata ni primjereno vrednovana kao zaseban baštinski sloj. Ipak, recentnija su istraživanja omogućila cjelovitiji i jasniji uvid u graditeljski fond toga razdoblja, njegov opseg, tipološku raznolikost, prostorne i oblikovne značajke te ulogu u oblikovanju današnjega identiteta grada, kao i njegovog neposrednog okruženja.

Ovim istraživanjem, sve to stavlja se pod jedinstveni nazivnik rapske moderne. Njena genealogija povezuje se s onodobnim tendencijama turističke i obalne arhitekture, s ranomodernističkim težnjama u planiranju i oblikovanju te s lokalnim graditeljskim praksama, materijalima i stilskim odlikama. Istraživanje tako analizira preobrazbe javnoga prostora, hotelsku i drugu turističko-ugostiteljsku izgradnju, školske i

društvene zgrade te stambenu arhitekturu. Analizom odabranih građevina nastoji se izdvojiti prepoznatljiv sintaktički, formalni i stilski repertoar te arhitektonske pojave. Rapska moderna definira se kao suzdržana i dekorativno disciplinirana modernost koja je težila spojiti reprezentativnost i imaginarij mediteranske (napose jadranske) rivijere s visokim standardima kozmopolitskoga i građanskog života. Njezina arhitektura istodobno je eklektična i racionalizirana, te materijalizira međusobno prožimanje turističkog i građanskog života, lokalnih graditeljskih praksi i kulturnih tradicija međuratnoga Raba. Iako je dugo ostajala na margini istraživačkoga interesa, ona ujedno već gotovo cijelo stoljeće oblikuje prepoznatljivu sliku grada te čini sastavni dio njegova urbanog i kulturnog identiteta.

Boris Dundović, mag. ing. arch. i konzervator arhitekt, viši je stručni suradnik u znanosti i visokom obrazovanju na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Doktorand je Tehničkoga sveučilišta u Beču (TU Wien), a na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izvodi izborni kolegij o mađarskoj arhitekturi i urbanizmu 19. stoljeća. Bavi se istraživanjem, dokumentiranjem, zaštitom i obnovom graditeljskoga naslijeđa, osobito hrvatsko-mađarskim arhitektonskim vezama u doba Austro-Ugarske Monarhije. Od 2025. do 2026. vodio je izradu novih konzervatorskih podloga za kulturno-povijesne cjeline Raba, Slunja i Osora. Autor je i suautor znanstvenih i stručnih radova, izložbi i konzervatorskih elaborata te urednik više knjiga.

Tomislav Galović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest
tgalovic@m.ffzg.hr

Perica Dujmović

Grad Zagreb, Gradski ured za kulturnu baštinu i prirodu
pdujmovi@gmail.com

Razvoj naselja dubašljanskoga kraja na otoku Krku od 15. do početka 20. stoljeća

Dubašljanski kraj u sjeverozapadnom dijelu otoka Krka predstavlja zanimljiv primjer planskog naseljavanja i razvoja ruralnoga krajolika na istočnojadranskim otocima. Za razliku od većine krčkih područja, za Dubašnicu se relativno precizno mogu pratiti navedeni procesi jer je prostor do 15. stoljeća bio rijetko naseljen.

Izlaganje će razložiti razvoj naselja Dubašnice od 15. do početka 20. stoljeća, odnosno oblikovanje mreže sela kroz prizmu kulturno-povijesne baštine, sakralne topografije i organizacije prostora. Ključnu prekretnicu predstavlja sredina 15. stoljeća kada Ivan VII. Frankapan naseljava stanovništvo s kopna, čime započinje formiranje današnjih naselja. Usporedno se razvija mreža sakralnih građevina koja je imala važnu ulogu u organizaciji lokalnih zajednica i oblikovanju kulturnoga krajolika. Posebno se ističu nekadašnja župna crkva sv. Apolinara u Dubašnici, kao povijesno crkveno središte kraja, te sadašnja župna crkva istog titulara u Bogovićima, zatim samostan sv. Marije Magdalene franjevac trećoredaca glagoljaša u Portu, kao i brojne seoske kapele.

Razmotrit će se i djelovanje bratovština, koje su stoljećima sudjelovale u religijskom i društvenom životu zajednice, te prijenos glagoljaške liturgijske i notarske tradicije, karakteristične za krčki prostor, kao važnog čimbenika kulturnog identiteta Dubašnice. Nekadašnji centar, selo Dubašnica, postupno gubi značenje tijekom 18. stoljeća te se funkcije upravnog i crkvenog središta premještaju u Bogoviće. U novije doba Malinska prerasta iz lučkoga sidrišta i izvozne točke za drvo u novi centar, što je potaknuto uključivanjem u parobrodarski promet te posljedično začetkom razvoja turizma. Izlaganjem će se nastojati prikazati kako su migracijski procesi i sakralna baština oblikovali evoluciju naselja Dubašnice te postavili temelje suvremenog razvoja Malinske i okolnih sela.

Tomislav Galović, povjesničar-medievist, redoviti profesor i predstojnik Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Član suradnik Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Istraživački interes usmjeren mu je na hrvatsku srednjovjekovnu i ranonovovjekovnu povijest i pomoćne povijesne znanosti, posebno proučava latinsku i hrvatsku glagoljicu, ćirilicu te latiničnu pisanu kulturu, fenomen glagoljaštva i povijest otoka Krka. Glavni je urednik *Krčkog zbornika* Povijesnog društva otoka Krka. Predsjednik je Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, član Glavnog odbora i pročelnik Odjela za povijest Matice hrvatske te član Uredništva časopisa *Hrvatska revija*.

Perica Dujmović, povjesničar umjetnosti, savjetnik za programe zaštite kulturne baštine zagrebačkoga Gradskog ureda za kulturnu baštinu i prirodu. Dosad je u (su)autorstvu objavio tri znanstvene monografije, veći broj stručnih i preglednih radova te poglavlja u knjigama, uglavnom povijesne i povijesnoumjetničke tematike. U fokusu mu je znanstvena i stručna interesa izučavanje povijesti hrvatske povijesti umjetnosti, antikvarnih studija i humanističke recepcije antike. Bavi se pojedinim primjerima krčke srednjovjekovne te devetnaestostoljetne sakralne arhitekture, praktičnom i teorijskom razradom simbola u kontekstu suvremenoga promišljanja vizualnog identiteta, kao i mikrohistorijom. Urednik je online izdanja *Krčkog zbornika* Povijesnog društva otoka Krka te član Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske.

Ivana Haničar Buljan

Institut za povijest umjetnosti
ihanicar@ipu.hr

Kvarnerske vikendice Stjepana Planića: arhitektura odmora između otoka i priobalja 1960.–1980.

U desetljećima nakon Drugoga svjetskog rata, usporedno s razvojem turizma, motorizacije i kulture slobodnog vremena, na jadranskoj obali, pa tako i na Kvarneru, pojavljuju se „vikendice” – skromnije kuće namijenjene povremenom i sezonskom boravku izvan mjesta stalnog stanovanja. Njihova pojava utječe na preobrazbu povijesnih naselja i dotad slabije izgrađenih dijelova obale i otoka te otvara pitanja odnosa nove arhitekture prema zatečenoj strukturi, krajoliku i lokalnim graditeljskim obilježjima. U izlaganju će se, na temelju dokumentacije iz Arhiva Stjepana Planića, koji se čuva u Institutu za povijest umjetnosti i terenskog istraživanja prikazati Planićevi projekti i realizacije vikendica i kuća za odmor na kvarnerskom prostoru od 1960-ih do 1980. godine.

Evidentirani projekti i realizacije pokazuju da je Planić na kvarnerskom prostoru djelovao i na kopnenom priobalju i na otocima. Najviše ih je na Crikveničko-vinodolskoj rivijeri, osobito u Novom Vinodolskom, dok su pojedinačni primjeri zabilježeni na Opatijskoj rivijeri te na Krku, Lošinj i Rabu. Analiza će obuhvatiti izvedene i neizvedene projekte, uključujući novogradnje, dogradnje i preoblikovanja postojećih kuća.

Središnji dio izlaganja donijet će usporednu analizu primjera adaptacije u povijesnoj jezgri i primjera novogradnji. Na tim će se primjerima razmotriti Planićevi odgovori na ograničenja parcela, zatečenu izgradnju, topografiju i ambijent, kao i načini na koje je malu kuću za odmor oblikovao kao suvremeni prostor stanovanja i odmora.

Ivana Haničar Buljan diplomirala je 1996. godine na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te od tada radi u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Stručna je savjetnica za arhitekturu i voditeljica Arhiva Stjepana Planića, koji se čuva u Institutu. U svojem se radu bavi istraživanjem, valorizacijom i zaštitom arhitektonske baštine u Hrvatskoj. Ovlaštena je arhitektica i nositeljica trajnoga dopuštenja Ministarstva kulture i medija za rad na zaštićenim kulturnim dobrima.

Palma Karković

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Odsjek za povijest umjetnosti
pkarkovic@ffri.uniri.hr

Andrej Janeš

Hrvatski restauratorski zavod, Odjel za kopnenu arheologiju
ajanes@hrz.hr

Pasquale Francesco Antonino Giambò

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Odsjek za povijest umjetnosti
pfagiambo@ffri.uniri.hr

Stambena arhitektura staroga grada Ledenica:

Prostorni razvoj i svakodnevni život naselja između kasnog srednjeg i ranog novog vijeka

Kroz izlaganje će se predstaviti rezultati višegodišnjeg istraživanja arhitekture staroga grada Ledenica provedenog interdisciplinarnom suradnjom arheologa i povjesničara umjetnosti te lokalne zajednice. Istraživanje se temelji na analizi sačuvane arhitekture, terenskom dokumentiranju i izradi snimaka postojećega stanja više stambenih objekata unutar lokaliteta starih Ledenica, naselja koje je tijekom 19. stoljeća postupno napušteno te je život nastavljen u novom naselju podno lokaliteta.

Cilj istraživanja bio je utvrditi osnovne karakteristike stambene arhitekture i prostorne organizacije starog naselja te ponuditi okvirnu dataciju pojedinih objekata u kasni srednji ili rani novi vijek. Posebna će se pozornost posvetiti komparativnoj analizi s malobrojnim srodnim primjerima s područja Vinodola kako bi se razmotrile specifičnosti lokalne graditeljske tradicije. Uz materijalne nalaze in situ, istraživanje uključuje i elemente usmene povijesti prikupljene razgovorima sa stanovnicima novih Ledenica, čime se otvara mogućnost rekonstrukcije pojedinih aspekata svakodnevnoga života, organizacije stanovanja i odnosa zajednice prema napuštenom prostoru staroga grada. Time se stare Ledenice promatraju ne samo kao arheološki, povijesni lokalitet, već i kao važan dio kulturnog identiteta južnog Vinodola.

Izlaganje se tematski nadovezuje na suvremena istraživanja urbanih i ruralnih cjelina Kvarnera te pridonosi valorizaciji slabije istraženih oblika stambene arhitekture i povijesnih naselja kvarnerskoga zaleđa.

Palma Karković (1983.) završila je diplomski studij Arheologije na Filozofskom fakultetu, Sveučilišta u Trstu (2008.). Godine 2018. doktorirala je pri Sveučilištu u Zadru na poslijediplomskom studiju Arheologija istočnog Jadrana. Od 2010. godine zaposlena je kao asistentica na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci, a od 2021. godine u zvanju je znanstvenog suradnika-docenta na istom odsjeku. U svom znanstvenom i nastavnom radu bavi se temama rimske i srednjovjekovne povijesti umjetnosti i arheologije, s posebnim naglaskom na područje sjevernog Jadrana. Kroz sudjelovanje na domaćim i međunarodnim projektima svoje istraživačke interese usmjerava prema razvoju naselja, arhitekturi i kulturno-povijesnoj baštini Kvarnera i Vinodola.

Andrej Janeš (1983.) studij arheologije završio je 2009. godine na Odjelu za arheologiju Filozofske fakultete u Ljubljani, na kojem je doktorirao 2022. godine s temom *Arheološke raziskave benediktinskoga samostana sv. Margarete v Bijeli*. Zaposlen je u Odjelu za kopnenu arheologiju u Juršićima, Službe za arheološku baštinu, Hrvatskog restauratorskog zavoda kao suradnik konzervatora tehničara 2008. godine. Od 2011. je zaposlen na mjestu konzervatora arheologa u Odjelu za kopnenu arheologiju u Zagrebu, a od 2019. na mjestu višeg konzervatora arheologa. Tijekom profesionalne karijere vodio je projekte arheoloških istraživanja i konzervatorskih radova na kulturnoj baštini u sklopu redovnih programa Hrvatskog restauratorskog zavoda poput ostataka benediktinskog samostana sv. Margarete u Bijeli, utvrde Lopar u Novom Vinodolskom, plemićke kurije u Orahovici, Starog grada Sokolca u Brinju, nalazišta Lipanovac – Pustošina (Grgurevo) kod Nove Gradiške. Vodio dokumentacijske radove i analizu arhitektonskih ostataka srednjovjekovnih utvrda Cesargrad, Kostelgrad, Grižane i Ledenice. Vodio je zaštitna arheološka istraživanja nalazišta Zeleno polje u Osijeku, AN2 Dužica 2 na trasi autoceste A11 Zagreb – Sisak, antičke nekropole u Osoru (trasa državne ceste DC100).

Glavninu stručnog i znanstvenog interesa vezana je za srednjovjekovne teme, utvrde, samostane, naselja, organizaciju grobalja i posjeda, pri čemu se koristi GIS alatima u proučavanju srednjovjekovnih krajolika. Od 2017. godine nacionalni je predstavnik u Ruralia, međunarodnom udruženje za srednjovjekovnu ruralnu arheologiju, te zamjenik nacionalnog predstavnika u stalnom znanstvenom komitetu međunarodne kastelološke udruge Castrum Bene. Od 2013. član European Association of Archaeologists.

Pasquale Francesco Antonino Giambò viši je asistent na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, na projektu *Narodni život i svakodnevni običaji sjevernog Jadrana – ARTISAN* (HRZZ UIP-2025-02-8173). Doktorirao je 2022. godine na Sveučilištu u Padovi s disertacijom *Le pale ribaltabili in area veneziana ed adriatica tra XIII e XV secolo: tipologie e funzioni* (mentorica prof. Cristina Guarnieri). Prije zaposlenja u Rijeci, sudjelovao je u izvođenju nastave iz predmeta vezanih za srednjovjekovnu umjetnost na padovanskom sveučilištu. Proučava venecijansko i jadransko slikarstvo 14. i 15. stoljeća s naglaskom na tipologiju i funkciju predmeta te njihovu liturgijsku upotrebu.

David Kabalin

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino / Odd-
elek za umetnostno zgodovino
david.kabalin@gmail.com

Obrisi srednjovjekovnoga Senja: prijedlog čitanja prostora i izvora

Zahvaljujući prvenstveno svojem položaju, srednjovjekovni Senj bio je značajno urbano i lučko središte sjevernog Jadrana. Međutim, za razliku od novovjekovnog razdoblja, o kojem postoji obilje grafičkih prikaza i literature, urbana struktura i prostorni obuhvat Senja u srednjem vijeku još su uvijek slabo poznati. Posljednjih desetljeća istraženi su procesi urbanističkog širenja praćenog formiranjem novih komunalnih sjedišta u brojnim jadranskim gradovima razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka (Dubrovnik, Split, Trogir, Šibenik, Rab te niz istarskih gradova), pa bi u tom kontekstu vrijedilo sagledati i urbanu povijest Senja.

U urbanom tkivu Senja i na njegovim kartografskim prikazima jasno se ocrta ovalno područje na povišenom sjeveroistočnom dijelu povijesne jezgre, strukturom različito od ostalih njezinih dijelova. To je ujedno i jedini dio areala antičke Senije koji je bio uključen u poznati novovjekovni gradski perimetar. U nizu radova posvećenih arheološkim nalazima i arealu rimske Senije upozoreno je na značajno pomicanje obalne linije uzrokovano postupnim zatrpavanjem nekada duboke lučke

uvale tijekom posljednja dva tisućljeća. Taj proces, uvjetovan obilnim nanosima bujičnog toka Potoka, valja uzeti u obzir i pri razmatranju razvoja gradskog tkiva i luke tijekom srednjega vijeka. Osim urbanomorfoloških, geoloških, arheoloških i toponimijskih argumenata, hipotezu o arealu srednjovjekovnoga Senja podupire i niz objavljenih pisanih izvora – notarskih instrumenata i statutarних odredbi iz 14. stoljeća te odluka mletačkoga Senata s početka 15. stoljeća – čije pažljivo čitanje baca novo svjetlo na urbanu povijest Senja. Na temelju navedenih izvora i prostornih pokazatelja u izlaganju će se razmotriti hipoteza o prostornom obuhvatu i razvoju srednjovjekovnoga Senja te o odnosu njegova urbanog tkiva prema antičkom i novovjekovnom gradu.

David Kabalin samostalni je arhitekt i asistent istraživač na Odsjecima za povijest i povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani. Nakon diplome na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2005. radio u uredima: Njiric+, Studio BF i Brigada, dobitnik više prvih nagrada na arhitektonskim natječajima te nagrade Red dot za realizaciju izložbe 2013. Magistrirao zaštitu spomenika i lokaliteta 2015. na Raymond Lemaire International Center for Conservation u Leuvenu radom o upravljanju povijesnom jezgrom Dubrovnika. Za grupni studentski rad – konzervatorski elaborat garaže Citroën u Bruxellesu dobitnik posebnog priznanja Europa nostra 2016. Stručnu praksu odradio u Uredu za inventarizaciju arhitektonskog i urbanog krajolika grada Bordeauxa.

Lana Lovrenčić

Institut za povijest umjetnosti
llovrenc@ipu.hr

Fotografija, baština i identitet: Rab u objektivu Ćirila Metoda Ivekovića

Naša percepcija kulturne i posebice graditeljske baštine najčešće je posredovana upravo fotografski. Kao medij lako dostupan i široko distribuiran, fotografija je omogućila dokumentiranje i sistematizaciju spomenika te postala važnim sredstvom promocije identiteta, kulturne baštine i političkih ideja. Na prijelazu 19. u 20. stoljeće grad Rab nalazi se na samom rubu Austro-Ugarske Monarhije u okviru pokrajine Dalmacije. Promjene i aktivnosti na polju brige o spomeničkoj baštini, kao i pokušaji gospodarske revitalizacije regije tek su ga se lateralno dotakli. Međutim, starine kojima je obilovao ovaj grad vrlo su rano privukle pažnju istraživača te je on uvršten u jednu od najambicioznije zamišljenih fotografskih kampanja snimanja dalmatinskih starina s početka 20. stoljeća, onu arhitekta, konzervatora i arheologa Ćirila Metoda Ivekovića (1864.–1933.).

Ovim se radom želi istražiti kako je Ivekovićev odabir motiva oblikovao percepciju Raba kao povijesnog grada i koje su urbane sastavnice grada smatrane nositeljima njegove baštinske vrijednosti početkom 20. stoljeća. Rad polazi od pitanja koji

dijelovi grada i spomenici ulaze u fotografski kanon, kako fotografija proizvodi sliku „povijesnog Raba” i kako je ta slika uključivana u različite nacionalne i kulturnopolitičke narative. S tim ciljem istražiti će se kontekst nastanka i sukcesivna rekontekstualizacija Ivekovićevih fotografija u okviru prve i druge Jugoslavije te danas. Analizom motiva Raba, karakteristika i stila fotografija, izbora spomenika te njihova smještaja unutar urbanog tkiva ispitat će se uloga fotografije u oblikovanju lokalnih, regionalnih i nacionalnih identiteta, kao i njezina moć u posredovanju ideje grada i njegovih spomenika.

Lana Lovrenčić (1983.) diplomirala je povijest umjetnosti i filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorirala 2025. godine na Sveučilištu u Zadru s radom *Epistemološki potencijal privatne fotografske arhive – arhiva fotografa Petra Dabca*. Njezini istraživački interesi obuhvaćaju pitanja odnosa prostora, vizualne kulture i društvenih promjena, uloge kulturne i materijalne baštine u oblikovanju kolektivnog pamćenja te arhitekture, urbanizma i procesa modernizacije u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Kao istraživačica sudjelovala je na nizu domaćih i međunarodnih projekata, među kojima izdvaja *Unfinished Modernizations* (2010.–2012.) i *Ekspozicija. Teme i aspekti hrvatske fotografije od 19. stoljeća do danas* (2020.–2024.). Trenutno je suradnica na projektu *Fenomeni hrvatskoga umjetničkog moderniteta* (2023.–2027.). Objavila je više znanstvenih i stručnih radova, izlagala na domaćim i međunarodnim skupovima te sudjelovala u realizaciji niza izložbenih projekata.

Dušan Mlacović

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino
dusan.mlacovic@ff.uni-lj.si

David Kabalin

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino /
Oddelek za umetnostno zgodovino
david.kabalin@gmail.com

Rab – rani primjer srednjovjekovnog planiranog širenja grada

Rab je jedan od istočnojadranskih gradova u kojemu je na temelju sačuvane urbane strukture i pisanih izvora moguće pratiti razvoj urbanoga tkiva od antike do suvremenog doba. U izlaganju će biti predstavljeni rezultati recentnih istraživanja urbane morfologije i razvoja grada s posebnim naglaskom na značajno plansko širenje grada tijekom 12. stoljeća. Analiza orijentacija i metrološka analiza ukazuju na postojanje dvaju različitih prostornih sustava unutar današnje povijesne jezgre. Stariji sustav povezan je s urbanizmom rimskog municipija Arbe, čiji se raster još nazire u orijentaciji parcela, ulične mreže i tragova ranokršćanskih građevina. Nasuprot njemu, velik dio današnjega gradskog tkiva rezultat je ambicioznog srednjovjekovnoga urbanističkog zahvata kojim je dotadašnje predgrađe regulirano i uključeno unutar novih gradskih zidina.

Posebna će se pozornost posvetiti urbanističkoj organizaciji proširenja grada oblikovanog kroz dvanaest pravilnih izduženih blokova međusobno povezanih sustavom usporednih uspona. Analizirat će se odnos toga plana prema starijim komunikacijama, sakralnim građevinama i topografiji poluotoka, kao i primjena mletačkoga mjernog sustava u oblikovanju blokova i parcelaciji zemljišta te specifična tipologija gradnje u nizu koja je time omogućena. Usporedbom s drugim primjerima planskoga urbanizma na Jadranu, ponajprije Chioggiom i dubrovačkom Pustijernom, pokazat će se da rapsko proširenje predstavlja jedan od najranijih i najbolje očuvanih primjera planske urbane ekspanzije na istočnoj obali Jadrana, čime zauzima važno mjesto u kontekstu srednjovjekovnoga urbanizma i planskoga širenja gradova.

Dušan Mlacović medievist je i izvanredni profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani (Slovenija), gdje od 2008. godine predaje kolegije iz povijesti jugoistočne Europe u srednjem vijeku te opće povijesti srednjega vijeka. Njegovi istraživački interesi obuhvaćaju društvenu, gospodarsku, urbanu i okolišnu povijest srednjovjekovnog Jadrana. Od 2021. godine voditelj je ICCHS-a – Međunarodnog centra za komparativne povijesne studije / Kulturne razmjene na raskrižju Mletačke Republike i Svetog Rimskog Carstva te izvan njega.

David Kabalin samostalni je arhitekt i asistent istraživač na Odsjecima za povijest i povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani. Nakon diplome na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2005. radio u uredima: Njiric+, Studio BF i Brigada, dobitnik više prvih nagrada na arhitektonskim natječajima te nagrade Red dot za realizaciju izložbe 2013. Magistrirao zaštitu spomenika i lokaliteta 2015. na Raymond Lemaire International Center for Conservation u Leuvenu radom o upravljanju povijesnom jezgrom Dubrovnika. Za grupni studentski rad – konzervatorski elaborat garaže Citroën u Bruxellesu dobitnik posebnog priznanja Europa nostra 2016. Stručnu praksu odradio u Uredu za inventarizaciju arhitektonskog i urbanog krajolika grada Bordeauxa.

Predrag Marković

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest umjetnosti
predrag.markovic@ffzg.unizg.hr

Izgubljena kupola osorske katedrale: novo čitanje starih izvora i arheoloških nalaza

U doprinosu u nastanku osorske katedrale te rekonstrukcije izvornog stanja davno izgubljenih ili s vremenom znatno promijenjenih arhitektonskih spomenika, dakle ono što se još zove i „utvrđivanje predmeta” (istraživanja), povjesničari umjetnosti, ali i povjesničari općenito odavna se koriste najrazličitijim kako pisanim tako i vizualnim izvorima. Vrijednost ovih potonjih, bilo da je riječ o starim fotografijama ili još starijim slikama, reljefnim prikazima ili vedutama gradova, već odavna je prepoznata i potvrđena, npr. prilikom rekonstrukcije izgleda stare dubrovačke katedrale prije velikog potresa 1667. godine. Jedan od svakako zanimljivih primjera pokušaja rekonstrukcije izvornog izgleda na temelju starih slikovnih prikaza jest onaj katedrale sv. Nikole u Osoru. Riječ je o impozantnoj trobrodnoj bazilici sa zasigurno najskladnijim renesansnim pročeljem na našoj obali koja je podignuta tijekom druge polovice XV. st. Na temelju starih veduta grada Osora nastalih u XVI. st. i pojedinih usputnih opažanja kasnijih crkvenih povjesničara, pojedini istraživači su zaključili kako je ova crkva bila podignuta po uzoru na šibensku katedralu sv. Jakova te da je izvorno osim trolisnog pročelja, također imala oble krovove, te kupolu nad svetištem.

Oslanjajući se na druge slikovne i pisane izvore te najnovije rezultate konzervatorskih istraživanja, ali i uzimajući u obzir postojeće spoznaje o stvarnim relacijama među različitim umjetničkim centrima na Jadranu, u predavanju će se kritičkim sagledavanjem korištenih slikovnih izvora istaknuti njihova relativna vjerodostojnost, te pokušati dati konačan odgovor na pitanje: je li katedrala sv. Nikole imala zaobljene krovove i kupolu?

Predrag Marković rođen je u Puli 1961. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1988. godine diplomirao komparativnu književnost i povijest umjetnosti. Zaposlen na Odsjeku za povijest umjetnosti od 1989. godine. Na istom je fakultetu 1995. obranio svoj magistarski, te 2002. godine i doktorski rad *Šibenska katedrala na razmeđu srednjeg i novog vijeka*. Na Katedri za umjetnost romanike i gotike izabran je 2003. godine u zvanje docenta, a 2009. godine u izvanrednog profesora. Od samih početaka rada na Filozofskom fakultetu sudjeluje u nastavi, s time da od 2004. i samostalno vodi obvezatni kolegij „Umjetnost gotičkog doba”. Usporedno je predavao na nastavničkom odjelu Akademije likovnih umjetnosti te na interfakultetskom studiju „Uređenje krajobraza” pri Agronomskom fakultetu. Od 2001. godine uključen je u poslijediplomsku nastavu Odsjeka. Jedan je od kreatora novog studijskog programa na Odsjeku – preddiplomski i diplomski studij 2005., te novog programa poslijediplomskoga doktorskog studija uvedenog 2007. godine. Od 1990. kontinuirano sudjeluje u projektima pod vodstvom prof. dr. Igora Fiskovića, a od 2007. samostalno vodi projekt *Reprezentativna sakralna arhitektura jadranske Hrvatske od 13. do 16. stoljeća*. Član je uređivačkog kolegija stručnog časopisa *Kvartal* pri Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Od jeseni 2008. godine surađuje na poslijediplomskom studiju „Muzeologija i Konzervatorstvo” u Ljubljani. Tajnik je znanstvenog skupa Dani Cvita Fiskovića od 2000. godine.

Matko Marušić

Institut za povijest umjetnosti
mmarusic@ipu.hr

Kult svete Nedjelje i razvoj nekih creskih sela

U izlaganju će biti riječ o kultu svete Nedjelje na otoku Cresu kroz prizmu nastanka i razvoja naselja, sela i pastirskih stanova uz koje su bile podignute crkve i kapele posvećene ovom titularu. Riječ je o kultu alegorije Gospodnjeg dana, čiji se začetci pronalaze u 14. stoljeću, a koji se u drugoj polovici 16. stoljeća, nakon Tridentskog sabora, nastojao suzbiti. Primjer otoka Cresa znakovit je utoliko što su crkve svete Nedjelje bile podignute na više lokaliteta: izvan zidina naselja (Cres i Lubenice) ili na posjedima na kojima će se iz pastirskih stanova razviti sela (Krčina, Filozići, Miholašćica).

Cilj je izlaganja odgovoriti na pitanje u kojoj mjeri crkve posvećene određenom kultu mogu pridonijeti razumijevanju razvoja i načina korištenja pojedinog prostora. U tom se smislu kult svete Nedjelje promatra ne samo kao hagiografski ili liturgijski fenomen, nego i kao mogući pokazatelj prostornih i društvenih procesa koji su oblikovali manja naselja i sela na otoku Cresu. Tema tako otvara pitanje mogućnosti korištenja sakralne topografije u istraživanju slabije poznatih aspekata otočke povijesti.

Matko Marušić znanstveni je suradnik na Institutu za povijest umjetnosti. Voditelj je uspostavnog istraživačkog projekta Hrvatske zaklade za znanost *Između atributivne i tehničke povijesti umjetnosti: monumentalna raspela u Hrvatskoj (13. – 16. stoljeće)* te suradnik na projektu *Art and Inequality in the Post-Black Death Century* (ERC-UKRI, Sveučilište u Glasgowu). Autor je knjige *Drvena skulptura Cresa i Lošinja do 1550. godine: pojavnost i vrijednost*. Istražuje umjetnost srednjeg i ranog novog vijeka na Jadranu, osobito drvenu skulpturu, a zanima ga i povijest naselja na istom prostoru.

Petar Puhmajer

Hrvatski restauratorski zavod
ppuhmajer@hrz.hr

Preobrazbe stambene arhitekture Raba u novom vijeku

U izlaganju se donosi razvoj stambene arhitekture novovjekovnog razdoblja, građanskih kuća, pretežito dvokatnica, koje podižu trgovci i obrtnici u gradu Rabu. Razvoj se odvija na starijoj, srednjovjekovnoj matrici, s parcelama smještenima kraćom stranom uz ulicu, u regulacijskoj liniji, pri čemu se najčešće pregrađuju starije kuće ili se u novim gradnjama zadržavaju zatečene strukture. U funkcionalnom smislu, prostor kuće koristi se u najnižoj etaži (suteran i/ili prizemlje) kao konoba ili dućan, a gornji katovi za stanovanje. Kuće imaju tipična pročelja sa zabatima, vanjske dimnjake, a u odnosu na ranije razdoblje, artikulacija i prostorni raspored poprimaju više simetrije. Arhitektonski vokabular čine jednostavni ili profilirani kameni elementi prozora i vrata, strehe od kamenih ploča, a javlja se i dekoracija u žbuci, poput okomitih i vodoravnih traka, vijenaca i sl. Rapska stambena arhitektura promatranog razdoblja obilježena je vrlo skromnim dosezima, bez gotovo ijedne kuće reprezentativnijeg karaktera. Od kraja 18. i kroz prvu polovinu 19. stoljeća u nekoliko primjera bilježimo i relativno rani fenomen kuća s najamnim stanovima, odnosno pojavu višestambenih zgrada.

Petar Puhmajer diplomirao je povijest umjetnosti i anglistiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je i doktorirao 2012. s temom iz barokne arhitekture. Pohađao je i specijalistički poslijediplomski studij Historic Preservation na Sveučilištu u New Yorku. Od 2002. radi kao konzervator u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu, gdje je stekao zvanje savjetnika. Objavio je niz znanstvenih članaka i knjiga. Istraživački interes mu je stambena arhitektura od 17. do 19. stoljeća u srednjoj Europi i na Mediteranu.

Aljoša Špaleta

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske
Aljosa.Spaleta@min-kulture.hr

Kulturno-povijesne cjeline kvarnerskih naselja u konzervatorskim podlogama nove generacije

Konzervatorske podloge nove generacije donose ujednačeniji način istraživanja i vrednovanja povijesnih naselja, sagledavajući ih kao slojevite urbane krajolike čija vrijednost ne proizlazi samo iz skupa pojedinačnih nepokretnih kulturnih dobara. U izlaganju se uspoređuju nalazi podloga za Rijeku, Krk i Rab, tri tipološki različita kvarnerska grada, kako bi se pokazalo što primjena zajedničke metodologije otkriva o njihovoj povijesnoj slojevitosti, prostornom identitetu i suvremenim pritiscima.

Usporedba obuhvaća povijesni razvoj i urbanu matricu, vizualnu izloženost, vrednovanje područja zajedničkih obilježja i ocjenu ranjivosti te odnos utvrđenih vrijednosti prema postojećoj planskoj regulaciji. Nalazi pokazuju da identitet ovih gradova ne počiva samo na njihovim najstarijim jezgrama i pojedinačnim spomenicima. U Rijeci ga jednako snažno oblikuju planski izgrađeni gradski predjeli, luka i industrijska baština; u Krku povijesna luka, podgrađe i krajobrazne cezure uz zidine; a u Rabu predgrađe, perivojni sustavi, obala i arhitektura ranoga 20. stoljeća. U sva tri slučaja važan dio kulturno-povijesnog značenja proizlazi i iz odnosa grada prema moru, reljefu, vegetaciji i širem vizualnom okruženju.

Takvo proširenje konzervatorskog motrišta istodobno otvara pitanje kako utvrđene vrijednosti učinkovitije prenijeti u prostorno planiranje. Izlaganje stoga zaključno razmatra mogu li područja zajedničkih obilježja poslužiti kao poveznica između konzervatorskog vrednovanja i diferenciranih urbanističkih pravila kojima bi se buduće promjene usmjeravale prema očuvanju i unapređenju karaktera povijesnih naselja.

Aljoša Špaleta, mag. ing. arch., konzervator je arhitekt i voditelj Službe za kulturno-povijesne cjeline i prostorno-planske mjere zaštite u Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske. Sudjeluje u vođenju reforme uspostave digitalnih i javno dostupnih konzervatorskih podloga te u razvoju metodologije njihove izrade i povezivanja sa sustavom prostornog uređenja. Diplomirao je arhitekturu i urbanizam na Sveučilištu u Zagrebu, a poslijediplomski studij Conservation of Monuments and Sites završio je na KU Leuven (RLICC). Doktorand je Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, gdje istražuje razvoj modela integralne zaštite povijesnih gradova u Hrvatskoj.

Ratko Vučetić

Institut za povijest umjetnosti
rvucetic@ipu.hr

Grad, kaštel, *oppidum*, između sela i grada – primjer Hreljina i Ledenica

Pojava malih gradova, u kontekstu regionalnog razvoja i povijesti naseljavanja spada među one povijesne fenomene koji se periodično ponavljaju kao neriješena pitanja. Njihov povijesni značaj smatra se premalenim, dok je njihova brojnost prevelika da bi se mogli detaljnije razumijeti u širem prostornom i vremenskom kontekstu. Drugi istraživački problem može se pripisati prevelikom oslanjanju na povijesne zapise i formulirane termine. Među devet vinodolskih gradova – kaštela, koji su činili teritorijalnu i upravnu cjelinu, Hreljin i Ledenice su specifični po sačuvanosti u arheološkom sloju, što omogućava drugačiji pristup, prvenstveno oslonjen na prostorna istraživanja, pri čemu je plan naselja osnovni izvor povijesnih informacija. Prostorna i vremenska određenja urbaniteta, zbog složenosti su zasnovana na snopu obilježja, dok su proturječnosti, iznimke i varijabilna korištenja termina uočena u istraživanjima podložna kontekstualizaciji bez koje nije moguće identificirati urbanitet i status pojedinog naselja. Zajednička morfološka obilježja na primjerima Hreljina i Ledenica mogu pomoći određenju njihovog karaktera i položaja u hijerarhiji naselja na području Vinodola, Kvarnera, te posebno u širem prostornom i vremenskom kontekstu, a iznesene teze mogu poslužiti kao smjernice za daljnja, sveobuhvatnija istraživanja.

Ratko Vučetić studirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, studijske grupe Povijest umjetnosti i Etnologiju. Diplomirao je na Odsjeku za povijest umjetnosti s temom *Prilog urbanističkom razvoju Krapine*. Magistarski rad *Prostorna struktura srednjovjekovnih gradskih naselja u Hrvatskom zagorju i njihov razvoj do Prvog svjetskog rata* obranio 2002. godine (mentor prof. dr. Ivo Maroević) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a doktorsku disertaciju pod naslovom *Prostorni razvoj privilegiranih srednjovjekovnih gradova u sjeverozapadnoj Hrvatskoj do 18. stoljeća* 2005. godine. U znanstveno-istraživačkim projektima Instituta za povijest umjetnosti sudjeluje u trajnom projektu *Umjetnička topografija Hrvatske* i projektu *Graditeljska baština od 16. do 19. stoljeća* (voditelj Katarina Horvat-Levaj). U okviru djelatnosti Instituta bavi se istraživanjima graditeljskog nasljeđa, prostornom organizacijom, razvojem gradskih naselja i proučavanjem arhitekture u kontinentalnoj Hrvatskoj.

Vlasta Zajec

Institut za povijest umjetnosti
lastavica8@yahoo.com

Dvije Kalvarije na otoku Lošinju

Sredinom 18. stoljeća na otoku Lošinju u kratkom vremenskom razmaku nastaju dvije Kalvarije. Sagrađene su na uzvisinama ponad dvaju tada najprosperitetnijih otočkih urbanih središta – Malog i Velog Lošinja. Kalvariju u Malom Lošinju sačinjava uvriježenih 14 postaja koje komemoriraju etape Kristove muke, u formi jednostavno oblikovanih kapelica, a zaključuju je golgotaški križ i crkvice. Kapelice su bile posvećene 1752. godine. Nekoliko godina kasnije, 1755., osorski biskup Nikola Dinarić (Dinarčić, Dinarizio) posvetio je kapelice Križnog puta podignute na brdu iznad Velog Lošinja. Na završetku velološinske Kalvarije sagrađena je kapela posvećena sv. Ivanu Krstitelju, smještena na najvišoj koti brda. Kako bilježe izvori, kapelice obaju Kalvarija podignute su zalaganjem i sredstvima lokalne zajednice.

U izlaganju će se razmotriti povijesni i socijalni kontekst u kojem nastaju lošinske Kalvarije, kao i njihova uloga u oblikovanju sakralnog krajolika otoka i naselja nad kojima su podignuti. Analizirat će se i njihova pozicija u kontekstu odabranih primjera Kalvarija nastalih u 17. i 18. stoljeću na području Istre i Kvarnera (Žminj, Pazin, Mošćenice, Rijeka). Također će se dati osvrt na njihovu ulogu u stvaranju lokalnog identiteta, kao i na stanje očuvanosti te građe.

Vlasta Zajec zaposlena je u Institutu za povijest umjetnosti u zvanju više znanstvene suradnice. Magistrirala je 1995., doktorirala 2001. Godine 2014. objavila je knjigu pod naslovom *Studije o drvenim oltarima i skulpturi 17. stoljeća u Istri*. Bavi se temama baroknih oltara i skulpture, štukatura i javne plastike na području Istre i sjeverne Hrvatske. Surađuje na domaćim i međunarodnim znanstvenim projektima, sudjeluje na brojnim znanstvenim i stručnim simpozijima te objavljuje znanstvene radove u domaćim i inozemnim časopisima i zbornicima.

Institut za povijest umjetnosti

Ulica grada Vukovara 68
10000 Zagreb
www.ipu.hr

OBLIKOVANJE

Laura Matošević

TISAK

Kerschoffset d.o.o., Zagreb

NAKLADA

50 primjeraka

ZA NAKLADNIKA

akademkinja
Katarina Horvat Levaj

Zagreb, rujan 2026.

ISBN 978-953-373-070-7

Skup je organiziran u sklopu projekta *Arhitektura i likovnost urbanih cjelina Hrvatske – UrbArH*, koji financira Europska unija – NextGenerationEU.

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

**Financira
Europska unija**
NextGenerationEU

